

**ŽMONIŲ SU NEGALIA TEISIŲ STEBĖSENOS KOMISIJA
PRIE LYGIŲ GALIMYBIŲ KONTROLIERIAUS TARNYBOS**

**2021 M. BALANDŽIO 9 D. POSĖDŽIO
PROTOKOLAS**

2021-04-15 Nr. *NKP-5*

Vilnius

Posėdis vyko 2021 m. balandžio 9 d., 10.00 – 13.00 val., Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje (Gedimino pr. 11, Vilnius) nuotoliniu būdu „Zoom“ platformoje.

Dalyvavo: Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisijos nariai: Kristina Dūdonytė, Dalia Mikalauskaitė, Aidas Gudavičius, Vytautas Pivoras, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos atstovas Vytis Muliulis, Lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė.

DARBOTVARKĖ:

1. 2021 m. balandžio 9 d. Komisijos posėdžio sekretoriaus išrinkimas;
2. Dėl globos įstaigų pertvarkos problemų, pagalbos priemonių apmokestinimo;
3. Dėl asmenų su negalia prižiūrinčių šeimos narių, globėjų, artimųjų diskriminacijos, viešųjų paslaugų neprieinamumo, tradiciškai „diegiamos“ neveiksnumo „normos“;
4. Dėl kliūčių darbo rinkoje ir statistinių duomenų stokos;
5. Dėl švietimo (įvairių lygmenų) neprieinamumo;
6. Kiti klausimai.

1. **SVARSTYTA.** Dalios M. išrinkimas 2021 m. balandžio 9 d. Komisijos posėdžio sekretore.

NUTARTA. Pritarti (bendru sutarimu).

2. **SVARSTYTA.** Komisijos pirmininkė pasiūlė susitikime su Lietuvos Respublikos prezidentu Gitanu Nausėda pristatyti netinkamai vykdomą deinstitutionalizacijos procesą, kuris vyksta nesivadovaujant nei Konvencija, nei 2016 m. Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių Komiteto rekomendacijomis Lietuvai (toliau – Rekomendacijos), kuriose aiškiai nurodyta: „<...>nedelsiant liautis

naudoti nacionalines bei Europos Sąjungos Struktūrinių fondų lėšas stacionarių asmenų su negalia globos institucijų renovavimui, išlaikymui ar statymui“. Tačiau, ES fondų lėšas ir toliau Socialinės apsaugos ir darbo ministerija įsisavina, tęsdama žmonių su negalia segregaciją t. y. perkeltiant juos į mažesnes institucijas ir taip neužtikrindama šių žmonių nei autonomijos, nei pasirinkimo teisės, nei individualios pagalbos. Komisija reaguodama į šią informaciją 2019 metais atliko LR Socialinių paslaugų katalogo pradinį vertinimą dėl atitikties Konvencijai ir parengė Komisijos rekomendacijas atsakingoms institucijoms. Tačiau iki šiol Komisija negauna aiškių sprendinių, kaip mūsų rekomendacijos turėtų būti įgyvendinamos. Žmogui su negalia lygių galimybių principas dėl jo dalyvavimo visose visuomenės gyvenimo srityse neįmanomas be asmeninės pagalbos – jo savarankiško gyvenimo įrankio - tačiau asmuo su negalia tą būtiną įrankį privalės dar įpirkti. Nors Jungtinių Tautų Neįgalųjų teisių Komiteto parengtoje 5 Bendrojoje pastaboje yra nurodyta, kad asmeninės pagalbos finansavimas turi būti teikiamas remiantis individualiais kriterijais ir atsižvelgiant į žmogaus teisių normas, užtikrinančias tinkamą užimtumą. Finansavimą turi kontroliuoti pats žmogus su negalia, kuriam šios lėšos turi būti skiriamos sumokėti už bet kokią reikalingą pagalbą.

NUTARTA. Klausimą pristatys Komisijos pirmininkė Kristina D.

3. SVARSTYTA. Komisijos narė Dalia M. pasiūlė pristatyti klausimą apie žmonių su negalia šeimų padėtį, kai joms nėra užtikrinamas lygių galimybių principas, nes: negaliai skirtos lėšos šeimai yra fiksuojamos pajamomis (alga), tai dažnai neįgalusis „maitina“ šeimos narius, tad pačiai negaliai lėšų nebelieka. Šeimos nario nuolatinės priežiūros/ pagalbos/slaugos žmogui su negalia teikimas nėra prilygintas darbo santykiams, kas, sukakus mamos/tėvo/artimojo pensiniam amžiui, jį akivaizdžiai skurdina – nėra vertinama tai, kad žmogus su negalia gyvena ne globos įstaigoje. Šeima skursta, nes pagal galiojančias normas – visos lėšos (negalios išmokos, tikslinės kompensacijos, alimentai, alga) vien pajamos, o išlaidų tokia šeima juridiskai „neturi“, tad asmens su negalia gyvenimo kokybė „palikta ant šeimos pečių“, kas ypač išryškėjo paskelbus apribojimus dėl pandemijos. Akivaizdu, kad Konvencijos įgyvendinimas priklauso tik nuo to, kiek šeima išgali, nes asmeniui su negalia, šiandien gyvenančiam atviroje bendruomenėje, dėl jo lygių galimybių užtikrinimo, nėra jokios pagalbos „nuo durų iki durų“. Asmenys su sunkia ir/ar kompleksine (ypač intelekto) negalia – yra labiausiai teisiškai neapsaugoti, tad artimiesiems senstant ir/ar prastėjant sveikatai (išvargsta, dirbant 24/7 režimu socialinį darbą plius atliekant savo darbinės pareigas), dažnai neįgalaus šeimos nario teisės „užtikrinamos“ fiziologinių poreikių tenkinimu arba, jei šeima išgali, dienos centro veiklomis, nes įsidarbinimo galimybės labai ribotos mažiau savarankiškiems asmenims. Pilnamečių asmenų su negalia

tėvai turi teismo sprendimu tapti globėjais, kad galėtų ir toliau atstovauti neįgalų šeimos narij, su kuriuo kartu gyvena.

NUTARTA. Klausimą pristatys Komisijos narė Dalia M.

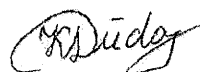
4. SVARSTYTA. Aidas G. pasiūlė pristatyti klausimą dėl užimtumo ir statistikos trūkumo. Pagal tarptautinius Lietuvos įsipareigojimus, savo teisinėje sistemoje Lietuva privalo įtvirtinti darbdavio pareigą pritaikyti darbo sąlygas darbuotojui su negalia. Toks pritaikymas turėtų apimti ne tik fizinės aplinkos prieinamumo užtikrinimą, bet ir pastangas sudaryti lanksčias darbo sąlygas, sudaryti galimybes turėti mentorių ar palydėjimą darbo vietoje ir kt. Kad ši valstybės pareiga būtų įgyvendinta, reikia tobulinti Užimtumo įstatymą. Taip pat svarbu užtikrinti kuo didesnę žmonių su negalia įtrauktį į atvirą darbo rinką, o ne skirti finansavimą uždarai darbo rinkai – socialinėms įmonėms. Šalyje trūksta duomenų apie žmones su negalia ir jų negalios pobūdį. Turint statistiką apie įvairių žmonių su negalia padėtį bei poreikius, galima tikslingiau planuoti būtinų paslaugų teikimą. Šiuo metu teikiamos teisės aktų pataisos dažnai yra nukreiptos į paslaugas lengvesnę negalią turintiems asmenims. Trūksta statistinių duomenų, kiek žmonių su negalia nukentėjo nuo COVID-19 pandemijos sukeltų problemų.

NUTARTA. Klausimą pristatys Komisijos narys Aidas G.

5. SVARSTYTA. Vytis Muliolis pasiūlė pristatyti klausimą dėl švietimo. Šiuo metu asmenys su sunkia negalia sulaukė 21-erių netenka teisės ugdytis pagal Socialinių įgūdžių ugdymo programą. Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijoje, kurią yra ratifikavusi Lietuva jau 2010 metais, įtvirtinama valstybių pareiga užtikrinti žmonių su negalia galimybę mokytis visą gyvenimą. Problemiškas ir mokinių su negalia mokymasis pagal pagrindinio ugdymo individualizuotą programą. Šią programą baigę moksleiviai neįgyja pagrindinio išsilavinimo. Baigę dešimtą klasę individualių mokymosi poreikių dėl negalios turintys mokiniai negali tęsti ugdymosi gimnazijose, apribojama jų galimybė įgyti norimą profesinę kvalifikaciją. Lietuvoje taip pat trūksta švietimo pagalbos specialistų, o įtraukaus ugdymo koncepcija įgyvendinama per lėtai.

NUTARTA. Klausimą pristatys Lygių galimybių kontrolierė Birutė Sabatauskaitė.

Komisijos pirmininkė

Kristina Dūdonytė

Komisijos sekretorė

Dalia Mikalauskaitė